

KOMORA ARHITEKATA I PLANERA CRNE GORE

**PROGRAM RADA KOMORE
ZA PERIOD 2025-2029**

Kandidat za predsjednika Savjeta
mr Novica Mitrović sci.arh.

Podgorica, avgust 2025. godine

KOMORA ARHITEKATA I PLANERA CRNE GORE

UVOD

Cilj predloženog program rada je kontinuirani razvoj i unapređenje arhitektonsko-planerske djelatnosti u narednom četvorogodišnjem periodu, kroz osmišljen i organizovan stručni rad, i kroz stvaranje boljih uslova za rad arhitekata, planera, pejzažnih arhitekata i lica neinženjerske struke koja učestvuju u planiranju prostora. Krajnji cilj je i da obezbijedi povratak dostojanstva profesije koje je decenijama gotovo sistemski urušavano, kao i da formira efikasanu, modernu, depolitizovanu i dobro organizovanu Komoru.

Program rada za period od 2025. do 2029. godine daje kratkoročne ali i dugoročne ciljeve, i slijedi osnovni zadatak Komore a to je zaštita javnog interesa, i zaštita svojeg članstva.

POLAZNE OSNOVE PROGRAMA RADA

Strukovna komora arhitekata kao dio Inženjerske Komore Crne Gore, je od njenog osnivanja do danas djelovala u okviru ograničenih modela unapređenja i vrednovanja arhitektonske struke, pa se na neki način prilagođavala drugim strukama, pri čemu je nedovoljno pažnje posvećeno dubljoj analizi problema samog arhitektonskog djelovanja, i stvaranja podsticajnog ambijenta za njegov razvoj.

To djelovanje se promijenilo u prethodnom četvorogodišnjem periodu, kada je Strukovna komora arhitekata pokrenula određene procese i aktivnosti koje su za cilj imale stvaranje povoljnijih uslova za razvoj arhitektonsko-urbanističke scene.

Novoformirana Komora arhitekata i planera Crne Gore treba da nastavi svoje aktivnosti u ovom pravcu, i da intenzivno radi na stvaranju boljih uslova za rad svojih članova, i afirmaciji arhitekture, urbanizma i postornog planiranja u našem društvu.

Iako program rada strukovne Komore arhitekata koji predstavljam obuhvata više pojedninačnih aktivnosti, one čine osmišljen sistem koji treba da doprinese stvaranju stabilne i održive platforme za razvoj arhitektonsko-planerske scene u Crnoj Gori u pravom smislu riječi.

Ovaj program predstavlja složenu upravljačku djelatnost u kojoj će se na osnovu Statutom utvrđenih ciljeva i zadataka, vremenskim i materijalno-finansijskim uslovima zasnovanim na realnim i ostvarljivim pretpostavkama, Komora arhitekata i planera Crne Gore raditi na ostvarivanju i unapređivanju razvojnih strategijskih zadataka. Zadatak Komore mora biti aktiviranje svih dostupnih resursa, stvaranje pozitivne klime za popularizaciju arhitektonsko-planerske djelatnosti, formiranje kvalitetne organizacione infrastrukture, selektivni izbor kadrova u organima komore, i visoka motivacija na svim nivoima za kontinuirani razvoj arhitekture, uz primjenu najsavremenijih metoda, standarda i sinergije svih karika sistema.

DUGOROČNI CILJEVI

POVRATAK DOSTOJANSTVA PROFESIJE

Jedan od osnovnih zadataka Komore arhitekata i planera Crne Gore u narednom četvorogodišnjem periodu treba da bude povratak dostojanstva profesije. Kod značajnog broja investitora i dalje prevladava percepcija da je angažovanje arhitekta isključivo zakonska obaveza, a ne stručna i stvarna potreba u procesu razvoja projekta. Percepcija i najvećeg dijela nestručne javnosti, dok ima u vidu devastirane i preizgrađene prostore je da su planeri oni koji ispunjavaju želje investitora na štetu javnog interesa. Pejzažne arhitekta su zakonom iz 2017. godine gotovo izbrisane iz oblasti izgradnje objekata. Sa druge strane i određen broj kolega ulogu arhitekta i planera ne shvata kao ulogu društveno odgovorne osobe koja stvara prostor u kojem živimo i radimo, već je gleda samo kroz prizmu biznisa. Kada uz sve to dodamo učestalo „rentiranje“ licenci, damping cijena usluga, i nelojalnu konkurenciju dostojanstvo profesije koje je nekada stvorilo termin „uomo universale“ je u javnom diskursu svedeno na nivo crtača.

Povratak dostojanstva profesije ili bar pronalazak puta prema tome je ambiciozan i težak zadatak koji će biti ostvarljiv samo uz aktivno učešće svih učesnika, i formiranja strukovnog udruženja koja interese pojedinca neće staviti ispred kolektivnog i javnog interesa.

PROMJENA SVIJESTI O ZNAČAJU ARHITEKTURE I URBANIZMA

Dugoročni cilj Komore arhitekata i planera Crne Gore mora biti da mijenja shvatanje značaja arhitekture, planiranja i urbanizma među svojim članovima, ali i čitavom društvu. Arhitektonska scena u Crnoj Gori, nije razvijena, niti možemo govoriti o prepoznatljivom stilu arhitekture. Crnoj Gori su potrebni kvalitetni planovi i objekti koji će služiti kao arhitektonski reperi za investitore i stručnu javnost, i koji će predstavljati neku vrstu standarda za sledeće planove i projekte. Nažalost danas je u Crnoj Gori takvih planova i objekata veoma malo. Komora arhitekata mora uticati da se u širim slojevima društva promjeni svijest o značaju arhitekture, urbanizma i prostornog planiranja na neposredno okruženje i kvalitet života. Da bi ovo bilo moguće neophodno je da svi u sistemu doprinesemo na način na koji je to moguće.

KVALITET IZGRAĐENE SREDINE

U svakodnevnom poslu i zakonodavnim okvirima bavimo se izgradnjom objekta i izradom planskih dokumenata. Umjesto toga kao arhitekta i planeri treba više da se bavimo kvalitetom izgrađene sredine, na isti način kao što bi doktori medicine trebali da se bave zdravljem a ne ljekovima i farmaceutskim proizvodima. Zadatak arhitekta i planera prilikom izrade svakog plana ili projekta podrazumijeva i da razmotri posljedice, direktne i indirektne, trenutne i dugoročne, na zdravlje ljudi, socijalnu pravednost i lokalni sistem vrijednosti, vrijednosti prirodne i kulturne baštine kao i vrijednost predjela i pejzaža. Potrebno je izbjeći narušavanje životne sredine građenjem, a u svom djelovanju se moramo voditi načelom da su vrijednosti prirodne i kulturne baštine dobra s ograničenim mogućnostima obnavljanja.

EDUKACIJA

STRUČNO USAVRŠAVANJE ČLANOVA

Stručno usavršavanje članova je u prethodnom periodu pokrenuto kao jedna od glavnih nadležnosti Komore. Organizovan je veliki broj konferencija, kongresa, stručnih skupova, okruglih stolova, panel diskusija, predavanja i obuka iz oblasti urbanističkog planiranja, arhitektonskog projektovanja i izgradnje objekata, predavanja iz oblasti primjene novih materiala i tehnologija u građevinarstvu i slično. Edukaciju je potrebno nastaviti uz akcenat na kvalitet, a ne sami kvantitet broja događaja. Samo širok opseg učešća članova na ovakvim događajima može doprinijeti željenom razvoju arhitektonske scene u Crnoj Gori.

ULOGA DANA ARHITEKTURE I KONGRESA ARHITEKATA

Dani arhitekture su se u prethodnom četvorogodišnjem periodu podigli na nivo jedne od najzačajnijih regionalnih konferencija, sa kvalitetnim sadržajem i programom koji su bili potrebni crnogorskoj arhitektonskoj sceni. Uloga predavača, čiji projekti veoma često iz pogleda lokalne arhitekture u ovom trenutku djeluju nedostižno, nije samo da predstavi mogućnosti, već i da podstakne lokalne arhitekte da u kontekstu u kojem rade daju određeni doprinos lokalnoj zajednici, okruženju i urbanom kontekstu. S druge strane tema održanih kongresa arhitekata svake godine bila je povezana s aktuelnim i relevantnim pitanjima u kontekstu dešavanja u Crnoj Gori. Neophodno je nastaviti rad na razvoju ovih događaja uz njihovu progresivnu regionalizaciju, čime se u značajnoj mjeri postiže promocija i vidljivost crnogorske arhitekture.

BIM OBUKE

Iako je od prve primjene BIM tehnologija prošlo je više od 30 godina o značajnijoj primjeni ove tehnologije u Crnoj Gori ne možemo govoriti. Crna Gora još uvijek nema državnu strategiju i asocijaciju iz ove oblasti, niti plan za prelazak BIM tehnologije u narednom periodu, za razliku od određenih zemalja regiona gdje je 2028. godina određena kao godina od koje je projektovanje javnih objekata obavezno uz upotrebu BIM softvera. U prethodnom četvorogodišnjem periodu je sproveden veliki broj besplatnih BIM obuka koju je prošlo gotovo 900 učesnika. Komora i u narednom periodu mora nastaviti rad na edukaciji u oblasti BIM tehnologija, i osposobiti svoje članove za rad kada BIM tehnologije postanu zakonska obaveza.

IZRADA TEHNIČKIH PROPISA

Komora arhitekata i planera Crne Gore u skladu sa ovlašćenjima zakona predlaže osnove za izradu tehničkih propisa. U prethodnom periodu su donešena dva veoma značajna pravilnika koji se tiču projektovanja stambenih i poslovnih objekata. Započet je rad i na izradi pravilnika zdravstvenih i školskih objekata na kojima je neophodno nastaviti dalji rad. Cilj Komore je da se u narednom periodu u saradnji sa resornim Ministarstvom donesu pravilnici o izradi svih vrsta objekata u Crnoj Gori.

UNAPREĐENJE PROFESIJE

DRŽAVNE STRATEGIJA RAZVOJA ARHITEKTURE

Državne smjernice razvoja arhitekture su prvi put propisane Zakonom iz 2017 godine, međutim do danas nisu donešene. Komora mora inicirati i učestovati u donošenju kvalitetnih DSRA kao krovnog strateškog dokumenta za razvoj arhitekture, na temelju koga se između ostalog donose i određeni zakonski i podzakonski akti. Takav dokument može doprinijeti unapređenju kvaliteta i kulture prostornog i arhitektonskog oblikovanja, i stvaranja kvalitetnijeg izgrađenog prostora.

ARHITEKTONSKI KONKURSI

U prethodnom periodu u oblasti arhitektonskih konkursa je ostvaren najveći napredak. Od perioda sa svega 2-3 konkursa na godišnjem nivou, poslednje tri godine sprovodi se preko 20 konkursa godišnje. Nagrade na konkursima su praktično najveće u regionu, a u narednom periodu se usklađivanjem sa zakonom o javnim nabavkama može očekivati i puna primjena pregovaračkog postupka za pobjedničke radove. Formirana je web prezentacija na kojoj se uglavnom objavljuju svi arhitektonski konkursi u Crnoj Gori, sa objavljenim radovima i nagradama na kraju konkursne procedure. Očekuje se usvajanje novog pravilnika kojim ova oblast treba dodatno da se unaprijedi. Nakon formiranja Komora kao strukovno udruženje mora da se aktivno uključi u sprovođenje konkursa. Istovremeno treba promovisati i konkurse privatnih investitora. Na ovaj način investitori dobijaju najkvalitetnija rješenja, dok arhitekti imaju mogućnosti za svoje poslovne aktivnosti i rad.

IZRADA KVALITETNIH PLANSKIH DOKUMENATA

Usvajanjem Zakona o uređenju prostora ostvarene su pravne pretpostavke da Crna Gora ponovo može da izradi kvalitetna planska dokumenta. Formiranjem uprava ili agencija za planiranje na lokalnom i državnom nivou planiranje treba da postane oblast od opšteg interesa. Komora arhitekata i planera će kroz svog prestavnika u Komisiji za reviziju planskih dokumenata imati uvid u izradu planova, i doprinijeti njihovom kvalitetu. Međutim neophodno je da se u procese planiranja uključe svi članovi prije svega na lokalnom nivou, i donošenju lokalnih planskih dokumenata.

ZAŠTITA GRADITELJSKOG NASLEĐA

Zaštita graditeljskog naslijeđa predstavlja izuzetno važnu oblast u kojoj je u prethodnom period postignut najmanji napredak, i gdje hitno treba pokrenuti odgovarajuće procedure, u saradnji sa Upravom za zaštitu kulturnih dobara. Zakonska regulativa u ovoj oblasti je prilično neuređena, a Komora mora da preuzme aktivniju i sistemsku ulogu u zaštiti i valorizaciji djela crnogorskih arhitekata.

BENEFICIJE ČLANOVA

POBOLJŠANJE STANDARDA USLUGA

Poboljšanje standarda usluga osim benefita za članove ima za cilj, povećanje kvaliteta projektne dokumentacije, a na taj način i kvaliteta izgrađenih objekata. Zvanični podaci pokazuju da je prosječna cijena stana u novogradnji u Crnoj Gori trenutno 2150 eura/m². Ako to uporedimo sa prosječnom cijenom projektovanja koja iznosi oko 15.0 eura/m², dobijamo poražavajući podatak da je cijena projekta predstavlja svega 0,69% od prosječne tržišne cijene u prodaji. Da bi firme u ovakvim tržišnim uslovima poslovale pozitivno projekte moraju odraditi u kratkom vremenskom intervalu, a to znači da se projekti i manje kvalitetno. Poboljšanjem standarda usluga firmama bi se omogućilo da rade manji broj projekata, ali da to rade na kvalitetniji način.

PRAVA ZAPOSLENIH ARHITEKATA

Analize pokazuju da poslodavci osiguravaju veliki broj arhitekata na minimalne iznose ili na iznose koji su manji od njihovih stvarnih primanja. Prekovremeni rad i rad vikendom nerijetko nisu plaćeni već se podrazumijevaju. Iako Komora nema nadležnosti da sprovodi kontrole u oblasti radnih odnosa, niti je ovo oblast njenog djelovanja, strukovno udruženje čija je jedna od nadležnosti da štiti, usklađuje i zastupa interese svojih članova mora pokrenuti dijalog sa nadležnim organima, kako bi se stvorio ambijent u kome će struka dobiti prava koja zaslužuje. Komora članovima treba da obezbijedi beneficije i sigurnost, kako bi imali interes da budu članovi Komore, a ne samo iz razloga jer su obavezni zakonom.

PODRŠKA ARHITEKTONSKIH FIRMI

Komora mora pronaći instrumente kojim će podržati razvoj arhitektonskih firmi. Podrška treba biti u vidu pravne pomoći, savjetovanja, medijacije u sporovima, pristupu fondova za unapređenje djelatnosti. U saradnji sa nadležnim Ministarstvima treba ispitati mogućnosti direktne finansijske pomoći za arhitektonske firme preko državnih ili EU strukturnih fondova. Razvoj Komore u značajnoj mjeri zavisi od kvaliteta rada u privrednim društvima, zato je obaveza i prioritetni zadatak Komore da kroz partnerski odnos podstiče razvoj i privrednih društava kao osnovne ćelije, i u stručnom i organizacionom smislu i pruži podršku za njihovu ekonomsku stabilnost.

ISTRAŽIVAČKO-IZDAVAČKA DJELATNOST

Posebno je važno razvijati atmosferu koja podstiče naučnoistraživački rad u oblasti arhitekture i urbanizma, jer je istraživanje temelj napretka struke i osnova za donošenje odluka zasnovanih na znanju. Naučni rad omogućava kritičko sagledavanje praksi, razvoj inovativnih pristupa i očuvanje vrijednog graditeljskog nasljeđa, ali i stvaranje modela održivog planiranja prostora. Potrebno je razviti referentan časopis i digitalnu platformu posvećenu arhitekturi i urbanizmu, istraživanju i stručnim diskusijama.

STRUKOVNA INFRASTRUKTURA

KOMORA KAO SERVIS

Stvaranje modernog strukovnog udruženja koje nema šaltersko poslvanje i administrativne barijere predstavlja prioritet. Automatizacija i digitalizacija svih procesa omogućavaju članstvu brz i dostupan servis. Sa druge strane Komora mora biti respektabilna Institucija čiji stav mora biti uvažen i prihvaćen od strane članova, državnih i lokalnih organa. Svaka komora je jaka onoliko koliko je jako jedinstvo njenih članova. Pojedinačni interesi ne smiju nikada preovladati nad kolektivnim interesima. Komora mora i da zaštiti članove koji posluju u skladu sa svim zakonskim aktima od malog broja neodgovornih pojedinaca čije poslovanje u sivoj zoni šteti reputaciji čitave jedne profesije. Zato je zakonom propisana nadležnost Komore koja vrši nadzor nad radom svojih članova kao instrument institucije koji se uspješno primjenjuje u zemljama EU. Komora arhitekata mora da radi na unapređenju saradnje sa strukovnim, akademskim udruženjima i nevladinim sektorom sa ciljem unapređenja i jačanja uloge arhitekta i planera, kako bi razmjenom zajedničkih iskustava doprinijela svome osnovnom cilju. Jedan od bitnih zadataka je i realizacija Kuće arhitekture koja je jedan od tri objekta u okviru konkursnog rješenja Muzeja Savremene umjetnosti i prirodnjačkog muzeja.

FORMIRANJE GODIŠNJE NAGRADE

Značajna aktivnost komore arhitekata u budućem periodu mora biti uspostavljanje godišnje nagrade. Prisjetimo se samo „Borbinih“ republičkih i saveznih nagrada koje su promovisale sjajna djela i arhitekta poput Svetlane Kane Radović, Milana Popovića, Radosava Zekovića, Božidara Milića itd. Uspostavljanje ovakve nagrade na prostoru koji je arhitektonski nedefinisan, istovremeno je težak i veoma ambiciozan zadatak, ali takva nagrada bi predstavljala inspiraciju generacijama budućih i sadašnjih arhitekata. Promocija ovakve nagrade mora biti medijski ispraćena, uz pravljenje TV emisija, intervjua sa autorima, izložbama i slično. Na ovaj način bi se promovisale prave arhitektonske vrijednosti, i podstakao dalji razvoj arhitekture u Crnoj Gori.

MEDIJSKA PROMOCIJA

Od svoga osnivanja Inženjerska komore Crne Gore čiji je dio bila Strukovna Komora arhitekata, više je djelovala kroz aktivnosti usmjerenim prema stručnoj javnosti, dok je za širu javnost koja nije stručna, bila manje dostupna. Na taj način su i njeni dometi bili ograničenog vremenskog i prostornog djelovanja. Da bi se Komora arhitekata I planera razvila u jednu respektabilnu i autoritativnu instituciju, koja će biti prepoznata na teritoriji Crne Gore, svoje djelovanje mora usmjeriti i prema stručnoj, ali i laičkoj javnosti. Medijska promocija, istupanja u javnosti, prisustvo u pisanim ili elektronskim medijima, i televiziji, ali i društvenim mrežama moraju biti prilagođeni savremenim uslovima, trendovima i zahtjevima javnosti. Komora arhitekata mora da ima jasan stav o svim bitnim arhitektonskim dešavanjima u Crnoj Gori.

UMJESTO ZAKLJUČKA:

KOLEKTIVNA ODGOVORNOST

Pored nabrojanih aktivnosti koje predstavljaju samo najznačajnija polja djelovanja, Komora arhitekata i planera Crne Gore se mora baviti i drugim pitanjima, međutim kako nijednu promjenu nije jako ostvariti, i navedene aktivnosti predstavljaju samo način za pokretanje složenog mehanizma za razvoj arhitektonske scene u Crnoj Gori. Navedenim programom su samo prepoznati problemi, i pravci djelovanja koji bi pomogli u stvaranju kvalitetnijeg ambijenta za razvoj arhitekture.

Strateški ciljevi i programi aktivnosti za njihovo ostvarivanje su zahtjevni, izazovni i ambiciozni kako bi Komora postigla svoj puni potencijal. Međutim, istovremeno oni su realni i dugoročno ostvarivi te predviđaju maksimalno korištenje resursa i potencijala Komore.

Ciljevi i aktivnosti odražavaju potrebu za izlaskom iz sigurne zone i rutine u bavljenju arhitektonsko-planerskom profesijom te motivisanjem arhitekata i planera da svoje vrijeme i energiju ulože i u strukovno djelovanje.

Ovaj program treba da predstavlja strategiju suprostavljanja savremenoj percepciji arhitektonsko-planerske profesije. Korištenje navedene strategije u arhitektonskoj djelatnosti zahtijeva poseban odnos svakog arhitekta i planera koji u njoj učestvuje, i stvaranje profesionalne autonomije u odnosu na fragmente arhitektonske svakodnevnice.

Ovaj program ima za cilj i da pokrene izradu dokumenta javnih politika, koji podstiču unapređenje arhitektonsko-planerske profesije i djelatnosti, i doprinese održivom razvoju arhitekture i unapređenju sredine, ali i podiže svijest o značaju arhitekture za život pojedinca i zajednice.

Na kraju ovaj program predstavlja formu praktične realizacije rada Komore arhitekata i planera Crne Gore definisane na osnovu razvojnih tendencija arhitekture u svijetu. Održivost datog razvoja biće moguća samo kroz iskreni pristup svih učesnika u realizaciji razvoja.

Danas je naša odgovornost prema prostoru u kojem živimo potrebna više nego ikad. Vrijeme je da obnovimo ne samo institucije, nego i zajedničku posvećenost prema očuvanju životne sredine i prirode. Prostor pripada svima. Budućnost je zajednička.